

פרופ' יונתן גרוסמן

73 ימי המילואים (ג) – משיחת הכהנים

"כֹּאשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה"

הסיפור המדווח על שבעת ימי המילואים נוח לדיון בשל הניסוח החוזר על עצמו לאורך הפרק: "כֹּאשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה". היו שראו בנוסחה חוזרת זו הערכה חיובית של העם שעשה כאשר צווה, ואף הפליגו בדברים וראו בכך תיקון לחטא העגל, והנגדה למצב העם בדרכם ממצרים להר סיני – מסע רווי תלונות על מים ואוכל (שמות ט"ו-ז"א).¹ אינני משוכנע שיש לתלות הרבה כל כך בחזרה זו, אולם נוסחה זו, החוזרת שבע פעמים, מקילה על חלוקת סדר הפעולות שהתרחשו בכל יום משבעת הימים ליחידות קטנות. לצד זאת, היא גם חושפת אלמנטים שונים שקשורים זה בזה – שבמבט ראשון נדמה היה לפצל אותם לשתי יחידות שונות – או שמופרדים זה מזה, ונדמה שדווקא מתאים היה לדווח עליהם יחדו:

א. [לקיחת הרכיבים והקהלת העדה (א-ה)].

ב. הלבשת אהרן בבגדיו (ו-ט).

ג. משיחת המשכן, כליו ואהרן בשמן המשחה; הלבשת בני אהרן בבגדי כהונה (י-יג).

ד. פר החטאת (יד-יז).

ה. איל העולה (יח-כא).

ו. איל המילואים (כב-כט).

ז. הזאת דם ושמן על אהרן ובניו ואכילת בשר איל המילואים (ל-לו).

שתי הפתעות מרכזיות מונחות בפנינו נוכח חלוקת הפעילות בדיווח על ימי המילואים. ראשית, פיצול הלבשת אהרן (שלב ב) מהלבשת בניו (שלב ג). אומנם לאהרן יש בגדים יתירים על אלו של בניו, אך אני משער שרבים היו מכריעים למזג שתי פסקאות אלו יחדו, תחת אותה כותרת "כאשר צוה את ה' את משה". שנית,

משיחת המשכן בשמן והלבשת בגדי אהרן משולבים יחדו באותה הסצנה (שלב ג). גם כאן, אפריורית, אפשר היה לחלק ביניהם, ולייחד גם לבני אהרן – כמו שמוקדש לאביהם – פסקה נפרדת שתתאר את הלבשתם.

דומה שלשתי הפתעות אלו שורש אחד: הכהנים נתפסים בפרקנו כחלק מכלי משכן. באותה פסקה שבה מקדשים את "הַמִּשְׁכָּן וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בו" (ו), גם מלבישים את בני אהרן, שהרי גם הם חלק מ'כל אשר במשכן'. יש לשים לב, שבשלב זה נזכר גם אהרן שנמשח בשמן המשחה גם הוא, ומבחינה זו, גם אהרן הכהן המשיח הוא חלק מכלי המשכן.² תפיסה זו משתקפת יפה במשנה תורה לרמב"ם. תחת הכותרת "הלכות כלי המקדש והעובדים בו" כלל הרמב"ם את דיני שמן המשחה, הכנת הקטורת ודיני הכהנים – שנתפסים בהלכותיו כחלק מ'כלי המקדש'.

אולם דבר זה מוביל אותנו לתמיהה הראשונה – לאהרן נתייחדה פסקה נפרדת, והלבשתו נעשית כבר בשלב ראשון, עוד לפני הקדשת המשכן וכליו. בעל כורחנו עלינו לומר, שחלוקה זו משקפת פיצול מהותי בין אהרן לבניו. מן העבר האחד כל הכהנים הם חלק מכלי המקדש, אך מצד שני, לאהרן יש גם תפקיד עצמאי שניתן להגדירו גם במנותק מקדושת המשכן. ואכן, לכהן המשיח יש רלוונטיות גם מחוץ לתחומי המשכן. לא רק בגלל שככל הנראה הוא הנואם בפני לוחמי ישראל יוצאים לקרב (דברים כ', ב), אלא בגלל שהוא נתפס כנציגם של ישראל מול אביהם שבשמים, כפי שעולה מפרשת חטאת כוהן משיח (ויקרא ד'). שם הלוא התברר, שחטאו משקף את חטא הציבור כולו ועל כן עליו להביא חטאת פנימית. לפיכך, ריבוי בגדיו לא משקף רק תפקיד בכיר יותר ביחס לאחיו (או בניו) הכהנים, אלא תפקיד בעל מהות שונה וייצוג אחר של העם.

הפער בין אהרן לבניו בא לידי ביטוי גם בסוגיית הקדשתם בשמן. רמב"ן התלבט האם גם בני אהרן נמשחו בשמן המשחה או רק אביהם. זוהי התלבטות מאתגרת כי על פניו, לאורך המקראות יש פסוקים סותרים בעניין זה.

כפי שניכר מפרשתנו, הכתוב מדייק לומר שאהרן התקדש בשמן המשחה ('וַיִּצַק מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל רֹאשׁ

2 ראו עוד: B. A. Levine, "The Descriptive Tabernacle Texts of the Pentateuch", JAOS 85 (1965), pp. 307–318.

1 הרטלי בפירושו לויקרא (WBC), עמ' 104. השוו גם לדברי ונהאם בפירושו לויקרא (NICOT), עמ' 131-132.

המשחה על בניו ועל בגדיהם. וכן תראה בפרשת 'זזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם' (שמות כ"ט, א), שצוה למשוח האב: 'ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו, ולא צוה למשוח הבנים כלל – לא ביציקה ולא במשיחה. אבל בפרשת הקמת המשכן (שמות מ', טו) אומר 'ומשחת אותם כאשר משחת את אביהם', שלא הזכיר שם הזאות כלל, וכן בפרשת השמן (שמות ל', ל). ולא הוזכרו משיחה והזאות בבנים במקום אחד. לכך אני אומר שלא עשה בהם אלא אחת מהן, והן ההזאות" (פירושו לויקרא ח', יב).

הפתרון שרמב"ן מציע למורכבות התמונה הוא שבני אהרן באמת לא נמשחו, כמדויק בפרשת ימי המילואים, אולם בכל זאת בהקשרים אחרים נאמר עליהם שנמשחו בשמן כי בסופו של דבר גם עליהם הוזה שמן מקדש: "ויקח משה משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח ויז על אהרן על בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו ויקדש את אהרן את בגדיו ואת בניו ואת בגדי בניו אתו" (ח, ל). אומנם אין זו 'משיחה' אלא 'הזאה', אך בהתייחסות כללית לתפקיד שמן המשחה (כמו למשל בתיאור שמן המשחה בספר שמות), אין צורך לעשות הבחנות משפטיות ספציפיות שכאלו, ודי לומר שהשמן עתיד למשוח גם את הבנים ולקדש אותם.³

נדמה לי שלרוצה לאחוז בקריאה הרמונית של כל פרשיות שמן המשחה שהוזכרו, פתרון רמב"ן מתקבל על הדעת. אם כך, לפנינו חלון הצצה נוסף לפער בין אהרן 'הכהן המשיח' ובין בניו. על ראשו של אהרן יוצקים שמן משחה ומקדשים אותו כאישיות העומדת בפני עצמה. אולם כשמזים משמן המשחה על בני אהרן, משלב בכך הכתוב גם את בגדיהם. התחושה היא שלא ניתן להפריד את הכוהנים מבגדיהם בפסוק זה: "ויז על אהרן על בגדיו / ועל בניו ועל בגדי בניו אתו / ויקדש את אהרן את בגדיו / ואת בניו ואת בגדי בניו אתו" (ח, ל). אומנם תחביר הפסוק עוד דורש פשר, אך ניכר המאמץ לשזור בכתיבה את הכוהנים עם בגדיהם, וכיחידה אחת הם מקבלים מהשמן ומהדם שהיו על המזבח ומתקדשים יחדו. מאחר שבגדי הכוהנים הם ייצוג שירותם וכהונתם, ברור שכל קדושתם של בני אהרן מתרחשת כאן מתוך פרספקטיבה זו, ככוהני ה' במשכנו.

אהרן וימשח אתו לקדשו" – ח', יב), ואילו על בניו אין תיאור דומה. דבר זה מותאם למה שנאמר גם בציווי על שבעת ימי המילואים שבשמות כ"ט. שם נאמר שיש להלביש את אהרן בבגדיו ולמשוח אותו בשמן: "ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו ומשחת אתו" (שמות כ"ט, ז), ואילו ביחס לבני אהרן נאמר רק שיש להלבישם בבגדים, ולא נזכר מאומה ביחס למשיחתם.

למעשה, עצם הכינוי 'הכהן המשיח' כמכוון לכוהן הגדול דווקא (ויקרא ד', ג) כבר מניח שדווקא הוא הנמשח, ובדבר זה הוא מובחן מיתר הכוהנים.

אולם, כפי שהוזכר לעיל, פרק אחד לפני כן – בציווי על הכנת בגדי כהונה – נאמר שיש למשוח את הכוהנים כולם: "והלבשת אתם את אהרן אֶחָד ואת בניו אתו ומשחת אתם ומלאת את ידם וקדשת אתם וכהנו לי" (שמות כ"ח, מא), ותפיסה זו עולה גם מהפסוקים המתארים את תפקיד שמן המשחה: "וְאֵת אֶהְרֹן וְאֵת בְּנָיו תִּמְשַׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי" (שמות ל', ל). בהקשר זה בולט במיוחד הציווי למשה על הקמת המשכן (ציווי החותם את ספר שמות), וגם ממנו עולה שיש למשוח את בני אהרן: "ומשחת אתם כְּאֲשֶׁר מְשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם וְכַהֲנוּ לִי וְהִיְתָה לְהִי' לָהֶם מְשַׁחְתֶּם לְכַהֲנֵי עוֹלָם לְדֹרֹתָם" (שמות מ', טו). כאן נאמר בפירוש שיש למשוח את הבנים – "כְּאֲשֶׁר מְשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם". הדבר אומנם איננו הכרחי, אך אם המונח 'מְשַׁחְתֶּם' שנזכר בסוף הפסוק ("וְהִיְתָה לְהִי' לָהֶם מְשַׁחְתֶּם לְכַהֲנֵי עוֹלָם") קשור בעובדה שהם נמשחו, הרי שביטוי דומה נזכר גם בחתימת פרשת צו וכנראה גם הוא מורה על משיחתם: "זאת משחת אהרן ומשחת בניו מאשי ה' ביום הקריב אתם לכהן לה" (ויקרא ז', לה).

על רקע פסוקים סותרים אלו הציע רמב"ן בפירושו לחסרון משיחת הבנים בימי המילואים פתרון מבריק. תחילה הוא כותב שייתכן שגם הבנים נמשחו, והכתוב אצלנו מקצר "כי בידוע שעשה להם כאשר עשה לאביהם". אך לאחר מכן מציע רמב"ן שהבנים באמת לא נמשחו בשמן כמו אביהם:

"והנראה בעיני, כי לא היתה משיחת הבנים ביציקת שמן על ראשם, כי לא נאמר זה אלא באהרן: 'ויצקת על ראשו ומשחת אותו' (שמות כ"ט, ז), ולא הזכיר שם משיחת הבנים כלל, שלא היתה ביציקה כמוהו. ויתכן שלא היתה בבנים משיחה זולתי ההזאות שהזה משמן

3 בכיוון דומה הלכו גם הרטלי בפירושו לויקרא (WBC), עמ' 110, ווטס בפירושו לויקרא (HCOT), עמ' 466.

ואכן, אהרון שנמשח בשמן כבר קודם לכן, עובר שוב את תהליך הזאת השמן, והפעם עם בניו. אין מדובר באותה הקדשה בשמן: תחילה הוא נמשח בכדי להיות נציג ישראל מול ה', ולבסוף – עם בניו – הוזה עליו שמן, כדי שיהיה עובד ה' במשכנו.

תפיסת הכוהנים כחלק מהמשכן עצמו בולטת בציווי על הקדשתם בשמות מ', ואילו הקדשתם כחבורה העומדת בפני עצמה בולטת בציווי שבשמות כ"ט. פרשתנו היא מימוש של שני ציוויים אלו, ובהקשרים שונים ניתן להצביע על מימוש הציווי הראשון ועל מימוש הציווי השני. פיצול זה קשור גם בהבנת תפקיד פר החטאת המאתגר שהובא בימי המילואים, ולכך נקדיש את דיוננו הבא.

*****
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולפרופ' יונתן גרוסמן *
* עורך: בנימין פרנקל, תשע"ט *
*****
* בית המדרש הוירטואלי *
* מיסודו של *
* The Israel Koschitzky Virtual Beit Midrash *
* האתר בעברית: <https://etzion.org.il/> *
* האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org> *
* משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דוא"ל: office@etzion.org.il *